

Muziek: de blinde vlek van de criminologie

*M. Schuilenburg**

Een van de meest intrigerende periodes in de westerse geschiedenis is die van de strijd van de Zwarte Panters voor de rechten van de zwarte en onderdrukte Amerikaanse bevolking. Opgericht in oktober 1966 onder de naam Black Panther Party for Self-Defense stelt de beweging een 'tienpuntenplan' op waarin ze haar doelen uiteenzet. Die komen neer op meer vrijheid, fatsoenlijke behuizing, medische zorg, scholing, schadevergoeding en vooral gerechtigheid voor al het leed dat de zwarte bevolking is aangedaan. De Panters kiezen voor een militante stijl en menen dat het legitiem is om geweld te gebruiken in de strijd voor sociale, politieke en culturele burgerrechten. Ze gaan in het zwart gekleed en dragen geladen vuurwapens. Ze beroepen zich hierbij op een Californische wet om wapens te mogen dragen.

Uit angst voor de Zwarte Panters geeft de baas van de FBI, J. Edgar Hoover, met steun van de Amerikaanse overheid, opdracht 'to disrupt, destroy and neutralize' de beweging. Dit gebeurt onder de naam Cointelpro, een acroniem van Counter Intelligence Program, dat al in 1956 wordt opgestart en tot doel heeft het in diskrediet brengen van subversie en verdachte groepen door onjuiste berichten in de media te brengen en het verspreiden van valse pamfletten uit naam van de betrokken groepering. Maar in het geval van de Panters, volgens Hoover 'een haatgroepering', gaat dit nog veel verder. Niet alleen lokt de FBI ruzies uit tussen leden door verzonden brieven naar afdelingen ervan te sturen, de meest duistere kant van de operatie komt naar voren met de dood van Fred Hampton.

Fred Hampton is 21 jaar als hij op brute wijze om het leven wordt gebracht. Men zegt dat Hampton een grootse toekomst voor zich had. Binnen drie jaar klimt hij op tot hoofd van de National Association for the Advancement of Colored People, staat hij zij aan zij met Martin Luther King en is nauw betrokken bij de Student Nonviolent

* Mr. drs. Marc Schuilenburg is als docent criminologie verbonden aan de Faculteit Rechten van de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Coordinating Committee, om op zijn 20ste voorzitter te worden van de Chicago-afdeling van de Zwarte Panters en later ook van de gehele afdeling in Illinois. Onder zijn leiding richten de Panters zich niet langer op een 'Black Nationalism', maar op, wat hij noemt, 'Red Socialism'. Kenmerkend voor Hampton is dat hij allerlei groepen met elkaar in contact weet te brengen. Zo vormt hij coalities met gelijkgestemde bewegingen als de Puerto Rican Young Lords en de White Appalachian Young Patriots. Zijn profiel past al snel in het angstbeeld van de FBI, van een 'black messiah, who could unify and electrify the masses'.

Op 4 december 1969, om 4 uur in de ochtend, valt een zwaar bewapende politie-eenheid het huis van Hampton binnen. Enkele uren later verklaart de verantwoordelijke officier van justitie Edward Hanrahan:

'The immediate, violent, criminal reaction of the occupants in shooting at announced police officers emphasizes the extreme viciousness of the Black Panther Party. So does their refusal to cease firing at the police officers when urged to do so several times.'

Maar de woorden van Hanrahan komen in een ander daglicht te staan wanneer bekend wordt dat er meer dan negentig kogels zijn afgevuurd door de politie, en slechts één door een lid van de Zwarte Panters, naar alle waarschijnlijkheid Mark Clark, die samen met Hampton het leven laat. In antwoord op vragen van de pers over de toedracht en gang van zaken verklaart de hoogzwangere verloofde van Hampton, Deborah Johnson:

'The pigs came in shooting. We were in our bed. I got on top of Fred at one point to try to protect him. Somebody pulled me out of the room. After I was pulled out of the room, two policemen entered the room, and one of them said, "Is he dead yet?" I heard two shots, and then the other one said, "He's good and dead now."

Voeg hierbij een plattegrond van de politie waarop de plek van het bed van Hampton staat gemarkeerd, en de conclusie is vlot getrokken. Hampton is in het kader van Cointelpro uit de weg geruimd.

In de literatuur is de zaak Hampton niet onopgemerkt gebleven. Interesse is er voor de meedogenloze wijze waarop de FBI

Fotograaf onbekend

omging met zogenoemde staatsgevaarlijke organisaties. Pas naar aanleiding van het Watergate-schandaal komen de vergaande *counterintelligence*-activiteiten van de FBI aan het licht. Het duurt bovendien nog eens elf jaar en drie rechtszaken totdat het Amerikaans Hooggerechtshof in de zaak 'Hampton vs. Hanrahan' oordeelt dat de overheid doelbewust Hampton heeft laten vermoorden. Maar een belangrijk aspect van het verhaal van Hampton en de Zwarte Panters is onderbelicht gebleven. Op de foto is de slaapkamer van Hampton te zien met daarin het matras doordrenkt van zijn bloed. Omdat de lamp nog brandt, valt onmiddellijk op dat het geen grote kamer is. Plek voor een bureau of boekenkast is er niet, het dubbele matras neemt bijna de gehele ruimte in beslag. Spullen liggen her en der op de grond. Op het bovenste matras ligt een boek, op de grond een plaat waarvan de titel niet is te lezen. Op andere foto's is te zien dat er nog meer platen op de grond liggen. Een daarvan is het legendarische album *Out to Lunch* (1964) van Eric Dolphy. Deze foto's zijn alleen al duizenden studies waard naar de directe relatie tussen muziek en de westerse politieke geschiedenis.

Eric Dolphy is met illustere grootheden als John Coltrane, Charles Mingus, Ornette Coleman, Archie Shepp, Pharoah Sanders en Sun Ra een van de grondleggers van free jazz, een muziekstroming

die opkomt in de jaren vijftig en bekendstaat als *energy music* en *the new thing*. De grootste vernieuwing van de muziek zit in de ruimte voor muzikanten om zich te ontdoen van klassieke structuren als melodische thema's, harmonische patronen, vaste akkoordenschema's en de duur van de solo's. De structuur van free jazz is veel lossier of zelfs helemaal afwezig en leunt in sterke mate op de improvisatiekracht van de muzikanten. Onmiddellijk in het oog springen de overeenkomsten van free jazz met de inzet van de Zwarte Panthers voor meer vrijheid en gelijke rechten. Ze lijken het eens te zijn dat er een nieuw revolutionair bewustzijn nodig is om verandering tot stand te brengen. Het woord 'free' verwijst naar de mogelijkheid van verandering en legt de nadruk op een open en democratisch proces tussen de bandleiden. Beide bewegingen streven bovendien naar meer gelijkheid. Zo spreekt Ornette Coleman van *harmolodics* en doelt daarmee op het feit dat er tussen de noten geen hiërarchie mag zijn. Tot slot zijn beide bewegingen sterk geworteld in een Afro-Amerikaanse traditie en draaien ze om een bevrijdingsfilosofie waarin een beter en menswaardiger bestaan centraal staat. Maar daarmee houdt het verhaal niet op.

In 1971 verblijft jazzcomponist, bandleider en synthesizerspeler Sun Ra in een huis van de Panthers in de omgeving van San Francisco. Hij geeft er verschillende optredens, waaronder een concert met honderd saxofonisten in het Ho Chi Minh Park in Berkeley, en verzorgt een masterclass voor het San Francisco State College. Maar vanwege een hoogoplopende ruzie tussen leden van de Zwarte Panthers wordt hij gesommeerd de woning te verlaten. Men zegt dat dit het beslissende moment is waarop de twee bewegingen – free jazz en de Zwarte Panthers – een andere richting opgaan. Terwijl de Zwarte Panthers hun pijlen richten op een beter aards bestaan, verkiest de belangrijkste representant van de free jazz een buitenaards leven. In het geval van de Panthers leidt het tot een uitbouw van hun initiatieven om het dagelijks bestaan te verbeteren van de zwarte bevolking. Zo verzorgen ze ontbijtprogramma's in de wijken waarbij ze koken en voedsel maken voor kinderen. Daarentegen vervolgt Sun Ra de weg die hij was ingeslagen met platen als *The Heliocentric Worlds of Sun Ra* (1965) en nummers als 'The Cosmos' en 'Future', waarin hij verwijst naar de mogelijkheid om elders een nieuw leven op te bouwen. Zijn paspoort vermeldt weliswaar dat hij is geboren als Herman 'Sunny' Blount in de Amerikaanse plaats Birmingham,

in werkelijkheid is Sun Ra afkomstig van Saturnus en op aarde gekomen om samen met zijn band Arkestra hemelse muziek te laten horen uit het heelal. De verschijning van Sun Ra zelf is het bewijs voor de zwarte bevolking dat er leven is buiten de planeet aarde. De juiste noot of het juiste akkoord, zo legt Sun Ra uit, 'can transport you into space using music and energy flow. And the listeners can travel along with you.'

Sun Ra is niet de enige die naar de aarde is gekomen om de zwarte bevolking te bevrijden en te leiden naar een beter leven. De metaforen van een buitenaards universum keren ook terug in andere muzikale stromingen. De gedachte dat 'outer space' de bestemming is van de Afro-Amerikaanse bevolking is te vinden op *Parliament's Mothership Connection* (1975) en *The Adventures of Grandmaster Flash on the Wheels of Steel* (1981) van Grandmaster Flash and The Furious Five, de Detroitse techno van Cybotron en Model 500 (de nummers 'Cosmic Cars' uit 1982 en 'No Ufo's' uit 1985), 'Earth People' van rapper Dr. Octagon (1995) en het nu al klassieke *Metro-polis* (2007) van Janelle Monáe. Maar het bekendste voorbeeld is toch de rapgroep Public Enemy, bekend van 'Fear of a Black Planet' (1990), en hun banden met de Nation of Islam, de religieuze en politieke beweging waaraan de naam van Malcolm X onlosmakelijk is verbonden. 'Rap is de zwarte CNN', zo vat Chuck D, de voorman van Public Enemy, de beschrijvingen samen van het leven in het getto. Muziek heeft op verschillende momenten in de geschiedenis gediend als uitingsvorm van maatschappelijke onrust en als aanjager van sociale verandering. Maar dit is geen geïsoleerd proces. Elke uiting maakt altijd deel uit van een assemblage waarin zij betekenis krijgt. Een assemblage is het geheel van interacties tussen personen in een specifieke omgeving ('doen en zeggen') dat van aard en samenstelling verandert zodra er nieuwe elementen bij komen of oude elementen verdwijnen. Wil je dit soort van collectieve processen doorgronden, dan zul je ook zaken moeten meenemen als kleding, taal, omgangsvormen, drugs en muziek. Maar hoe veelzijdig en belangrijk het element 'muziek' ook is, er wordt in de criminologie weinig tot niets lezenswaardigs over geschreven. Zo lijkt niemand er rekening mee te houden dat muziek symbool staat voor een hele gemeenschap en dat het een vluchtlijn biedt wanneer sociale groepen in de verdrukking komen of politiek worden gestigmatiseerd. Zoals Fred Hampton het profetisch verwoordde: 'You can jail revolutionaries, but you can't jail the revolution.'

Literatuur

Alk, H.

The murder of Fred Hampton

1971, www.imdb.com/title/tt0067456

(Filmdocumentaire)

(Filmdocumentaire)

Jong, A. de, M. Schuilenburg

Mediapolis. Populaire cultuur en de stad

Rotterdam, 010-Publishers, 2007

Kreiss, D.

Appropriating the master's tools.

Sun Ra, the Black Panthers, and black consciousness 1952-1973

Black Music Research Journal,

jrg. 28, nr. 1, 2008, p. 57-81

Schuilenburg, M.

Assemblages

In: E. Romein, M. Schuilenburg

e.a. (red.), *Deleuze compendium*,

Amsterdam, Boom, 2009,

p. 205-223

Szwed, J.F.

Space is the place. The life and times of Sun Ra

New York, Pantheon Books, 1997

Wu Ming 1

The old new thing. A free jazz anthology

Abraxas, EspDisk, 2006